

РОЗДІЛ XII. ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

УДК 37.016:372.881: 371.3:398

Василь Стозуб

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID 0009-0004-7050-5589

DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/401-408

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

У статті досліджується використання інтерактивних методів навчання як ефективного інструменту розвитку культурологічної компетентності у майбутніх офіцерів. Розглядаються основні принципи та види інтерактивних методів, які сприяють формуванню навичок критичного мислення, міжособистісної взаємодії та командної роботи. Автори підкреслюють важливість інтерактивного навчання для розвитку особистісних якостей, таких як відповідальність, моральні та етичні цінності, готовність до прийняття виважених рішень у складних ситуаціях. Особливу увагу приділяється ролі культурологічної компетентності в підготовці офіцерів, яка дозволяє успішно працювати в багатокультурному середовищі та сприяє взаєморозумінню і повазі в колективі. Метою статті є обґрунтування інтерактивних методів навчання як інструменту розвитку культурологічної компетентності в майбутніх офіцерів. Стаття аналізує роль культурно-просвітницької діяльності в підготовці майбутніх офіцерів Національної гвардії України, акцентуючи увагу на важливості розвитку культурологічної компетентності для ефективної взаємодії з громадськістю в умовах глобалізації та інтеграції України в європейський і світовий простір. Особливо розглядаються інноваційні підходи до навчання, зокрема інтерактивні методи, що сприяють розвитку комунікаційних навичок, критичного мислення та здатності до культурного діалогу. Автор наголошує на необхідності поєднання традиційних та інтерактивних форм навчання для підготовки офіцерів, здатних до взаємодії з різними соціальними групами та культурними середовищами. Вивчено основні принципи інтерактивного навчання, які є ключовими для розвитку культурологічної компетентності в майбутніх військових лідерах. В статті також окреслено перспективи подальших досліджень у цій сфері, зокрема в контексті удосконалення освітнього процесу в військових навчальних закладах.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, культурологічна компетентність, підготовка офіцерів, військова освіта, командна робота, критичне мислення, міжособистісна взаємодія.

Постановка проблеми та аналіз актуальних досліджень. У сучасній освіті набувають популярності інтерактивні методи навчання, що дозволяють активізувати участь здобувачів в навчальному процесі, що важливо не тільки для загального розвитку, а й для формування певних компетенцій, таких як культурологічна, яка є особливо важливою для майбутніх офіцерів, адже вони працюють з людьми різних національностей і культур. Для офіцерів, які повинні

працювати в багатокультурному середовищі, розвиток культурологічної компетентності є необхідністю, що включає здатність розуміти та взаємодіяти з представниками різних культур, що важливо для ефективної служби та роботи в міжнародних місіях, миротворчих операціях, дипломатичних ініціативах тощо. Дослідження культурно-просвітницької діяльності як чинника формування культурологічної компетентності майбутніх офіцерів проводили багато науковців (О. Антонова, О. Браткова, І. Візнюк, А. Долинна, С. Долинний, Л. Маслак, В. Панок, С. Максименко, М. Слюсаревський, Л. Сушенцева, Л. Прохоренко, Н. Чепелєва, Т. Куліш, С. Чуніхіна, І. Губеладзе, І. Ткачук, Н. Ярмола та ін.), які розглядають культурологічну компетентність як важливий елемент підготовки офіцерів радіоінженерної спеціальності (Браткова, 2016; Сушенцева, 2011).

Інтерактивні методи, такі як брейнстормінг, ситуаційні завдання, дебати, групові обговорення, дозволяють майбутнім офіцерам не тільки отримувати теоретичні знання, а й практично застосовувати їх у реальних або близьких до реальних умовах, що сприяє глибшому розумінню міжкультурних аспектів і навчає швидко приймати рішення в складних ситуаціях. Інтерактивні методи навчання стимулюють критичне мислення, розвиток комунікаційних навичок, здатність до аналізу та адаптації до змінних умов, особливо важливо для офіцерів, оскільки їхня робота часто пов'язана з неочікуваними ситуаціями, що потребують швидкої реакції та правильного культурного підходу.

Метою статті є обґрунтування інтерактивних методів навчання як інструменту розвитку культурологічної компетентності в майбутніх офіцерів.

У світлі глобалізації та міжнародних зв'язків, роль культурологічної компетентності зростає. Офіцери, які мають здатність працювати в мультикультурному середовищі, можуть бути більш успішними в виконанні своїх обов'язків на міжнародній арені, в миротворчих місіях або взаємодії з іноземними партнерами.

Культурно-просвітницька діяльність завжди мала значний вплив на формування суспільних цінностей та моральних стандартів, сприяючи розвитку національної ідентичності через знання про традиції, мову та звичаї. У різні історичні періоди вона змінювалася, адаптуючись до соціальних і політичних умов, зміцнюючи національну єдність. У давнину через релігію, філософію та мистецтво передавалися моральні орієнтири, а в Новий час

культурно-просвітницька діяльність стала більш світською, зберігаючи свою роль у консолідації суспільства. З розвитком державних інституцій освітні ініціативи сприяли вихованню патріотизму та соціальної відповідальності. У сучасному світі ця діяльність продовжує забезпечувати гармонійний розвиток суспільства в умовах глобалізації (Браткова, 2016).

Підготовка майбутніх офіцерів Національної гвардії України включає не лише професійні навички, але й розуміння культурних і соціальних аспектів, що впливають на їхню діяльність. В умовах інтеграції України в європейський та світовий простір важливо формувати в офіцерів цінності для ефективної взаємодії з громадськістю. Зростає потреба в офіцерах, здатних до комунікації, співпраці та культурного діалогу. Культурно-просвітницька діяльність сприяє розвитку відповідних компетенцій, необхідних для ефективної служби. В умовах глобалізації та соціальних змін важливо, щоб офіцери володіли не лише військовими навичками, а й умінням розуміти культурні особливості та взаємодіяти з різними соціальними групами (Сушенцева, 2011).

Культурологічна компетентність є необхідною для виконання службових обов'язків та підтримання морально-етичних норм. І. Зайцева підкреслює значення культурологічного компонента в професійній освіті, що є актуальним і для військових навчальних закладів. В. Медведєва наголошує на впливі культурологічної освіти на розвиток обдарованої особистості, а В. Керницький аналізує тенденції управління військовими закладами культури, які роботи є важливими для обґрунтування теми культурно-просвітницької діяльності в контексті формування культурологічної компетентності офіцерів (Браткова, 2016; Сушенцева, 2011).

Вимоги до професіоналізму військового спеціаліста спонукають до пошуку нових підходів у реформуванні військової освіти, інноваційних форм і методів навчання. Автор статті вважає, що найбільш ефективним є впровадження інтерактивних методів навчання, які доповнюють традиційні методи, як-от лекції та робота з підручниками. Мова йде про поєднання різних методів, зокрема бесід, вікторин, відкритих мікрофонів, щоб забезпечити активну участь курсантів у навчальному процесі. Серед принципів інтерактивного навчання, що сприяють розвитку культурологічної компетентності в майбутніх офіцерів, варто визначити ті, які сприяють формуванню

культурологічної компетентності майбутніх офіцерів, що є ключовим аспектом їхньої підготовки для роботи в міжнародному та міжкультурному середовищі (рис. 1).

Рис. 1. Принципи інтерактивного навчання в контексті розвитку культурологічної компетентності в майбутніх офіцерів

Інтерактивні методи сприяють тому, щоб студенти (курсанти) були активними учасниками навчального процесу, а не лише пасивними слухачами, що включає участь у дискусіях, дидактичних іграх, тренінгах, де курсанти мають змогу обговорювати культурні аспекти, взаємодіяти з іншими, розвивати здатність до аналізу різних культурних контекстів. Інтерактивне навчання передбачає застосування ситуаційних задач, де майбутні офіцери працюють у групах, вирішуючи реальні або умовні ситуації, що вимагають розуміння культурних особливостей та взаємодії з різними групами людей, що допомагає формувати вміння враховувати культурні відмінності при прийнятті рішень. Включення в процес навчання реальних або змодельованих ситуацій, що пов'язані з культурними викликами (наприклад, миротворчі місії, міжкультурні конфлікти), дозволяє студентам застосовувати теоретичні знання в умовах, наближених до реальних. Інтерактивні методи включають розвиток комунікативних навичок, які є важливими для міжкультурного діалогу та ефективної взаємодії в багатокультурному середовищі, що може бути досягнуто через участь у дебатах, дискусіях, тренінгах щодо навиків міжкультурного спілкування.

Таблиця 1

Види класифікацій інтерактивних методів навчання

Види	Характеристика
1	2
За характером навчально-пізнавальної діяльності	
Імітаційні	ігрові (навчальні ігри, ділові ігри, тренінги, ігрові прийоми) та неігрові («case-study», ТРВЗ-технології)
Неімітаційні	проблемна лекція, лекція удвох, прес-конференція, евристична бесіда, семінари, дискусія
За кількістю учасників	індивідуальні та групові
За місцем проведення	аудиторні та неаудиторні (виїзні, екскурсійні)
За використанням електронних пристроїв	без ЕП та з ЕП (ігри на ЕП)
За послідовністю застосування	
Вступні	налаштовують на робочий процес («продовж речення»)
Основні	вирішують ключові проблеми («мозковий штурм», театралізовані ігри)
Завершальні	налаштовують на рефлексію («сенкан», «вернісаж»)
Допоміжні	знімають напругу або змінюють вид роботи

Використання інтерактивних методів навчання сприяє розвитку критичного мислення, креативності, здатності до самостійного аналізу культурних явищ і проблем, що допомагає офіцерам формувати гнучкість у мисленні та адаптивність до культурних особливостей, що важливо для успішної діяльності в різноманітних соціальних і культурних контекстах. Інтерактивне навчання сприяє рефлексії, коли курсанти аналізують свої дії, підходи та рішення в контексті культурних взаємодій, оцінюють свої сильні та слабкі сторони в цих ситуаціях щодо розвитку культурологічної компетентності. Інтерактивні методи дозволяють враховувати індивідуальні особливості кожного курсанта в контексті розвитку культурологічної компетентності, оскільки кожен офіцер має різні культурні уподобання, досвід та рівень знань. Диференційований підхід дозволяє враховувати всі ці аспекти під час навчання. Інтерактивні методи дозволяють поєднувати теоретичні знання про культуру з практичними навичками, наприклад, через рольові ігри або симуляції, де курсанти можуть застосовувати свої культурологічні знання на практиці. Такі принципи інтерактивного навчання сприяють формуванню культурологічної компетентності майбутніх офіцерів, що є ключовим аспектом їхньої підготовки для роботи в міжнародному та міжкультурному середовищі (Браткова, 2016; Сушенцева, 2011).

Залучення курсантів до інтерактивної діяльності допомагає їм розв'язувати складні завдання, аналізувати дані, висловлювати альтернативні думки, приймати виважені рішення, брати участь у дискусіях, моделювати ситуації, будувати конструктивні відносини в колективі, уникати або вирішувати конфлікти, а також розвивати навички індивідуальної та творчої діяльності (Браткова, 2016).

Застосування інтерактивних методів у підготовці майбутніх військових спеціалістів активізує пізнавальну діяльність, сприяє ефективній співпраці, розвитку навичок командної роботи та самостійного вирішення завдань. Вони формують вміння аналізувати, порівнювати, приймати відповідальні рішення та розвивають критичне мислення, що є важливим для військовослужбовців. Інтерактивне навчання сприяє формуванню моральних норм, відповідальності, вміння працювати в колективі, повазі та взаєморозумінню, що також допомагає розвивати здатність до обґрунтованого і незалежного вибору й базується на об'єктивному аналізі ситуацій. Застосування таких методів покращує якість військової освіти, підвищує престиж професії та зміцнює обороноздатність України.

Таким чином, культурно-просвітницька діяльність у підготовці майбутніх офіцерів Національної гвардії України включає освітні та виховні заходи, спрямовані на формування культурних цінностей, моральних орієнтирів та соціальних принципів, необхідних для виконання службових обов'язків. Вона орієнтована на розвиток культурологічної компетентності та світоглядної зрілості, що є основою для ефективних міжособистісних і соціокультурних зв'язків у професійному середовищі. У процесі підготовки акцент робиться на теоретичних знаннях та практичних заняттях, які формують культурну свідомість і критичне мислення. З урахуванням сучасних викликів культурного виховання та високих вимог до професійної етики офіцерів, важливе значення має розвиток здатності до міжкультурного діалогу. Перспективи розвитку цієї сфери полягають у вдосконаленні навчальних програм, що відповідають сучасним стандартам культурологічної компетентності, і є основою для професійного і культурного зростання офіцерів.

Висновок. Інтерактивні методи навчання є важливим інструментом у підготовці майбутніх офіцерів, оскільки вони сприяють розвитку ключових компетентностей, таких як критичне мислення, здатність до аналізу і прийняття відповідальних рішень, а також навичок

командної роботи та міжособистісної взаємодії. Використання інтерактивних підходів в освітньому процесі не лише підвищує ефективність навчання, але й формує моральні та етичні цінності, що є основою для розвитку відповідальних і професійних військових лідерів. Впровадження таких методів в навчальні заклади сприятиме підвищенню якості військової освіти, зміцненню обороноздатності країни та підвищенню престижу військової професії. Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні інтерактивного навчання в контексті потреб сучасних військових закладів, а також у вивченні шляхів впровадження інтерактивних методів у навчальний процес вищих навчальних закладів України та за кордоном.

ЛІТЕРАТУРА

- Браткова, О. І. (2016). Особливості застосування інтерактивних технологій у фаховій іншомовній підготовці майбутніх юристів. *Освітологічний дискус*, 1 (13), 9-17 (Bratkova, O. I. (2016). Peculiarities of the use of interactive technologies in professional foreign language training of future lawyers. *Educational Discussion*, 1 (13), 9-17).
- Сушенцева, Л. Л. (2011). *Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика* : монографія. Кривий Ріг : Видавничий дім (Sushentseva, L. L. (2011). *Formation of professional mobility of future qualified workers in vocational educational institutions: theory and practice*: monograph. Kryvyi Rih: Publishing House).

SUMMARY

Stozub Vasyl. Interactive teaching methods as a tool for developing cultural competence in future officers.

The article explores the use of interactive teaching methods as an effective tool for developing cultural competence in future officers. The main principles and types of interactive methods that contribute to the formation of critical thinking skills, interpersonal interaction and teamwork are considered. The authors emphasize the importance of interactive teaching for the development of personal qualities, such as responsibility, moral and ethical values, readiness to make informed decisions in difficult situations. Special attention is paid to the role of cultural competence in the training of officers, which allows them to work successfully in a multicultural environment and promotes mutual understanding and respect in the team. The purpose of the article is to substantiate interactive teaching methods as a tool for developing cultural competence in future officers. The article analyzes the role of cultural and educational activities in the training of future officers of the National Guard of Ukraine, focusing on the importance of developing cultural competence for effective interaction with the public in the context of globalization and integration of Ukraine into the European and world space. Innovative approaches to training are separately considered, in particular interactive methods that contribute to the development of communication skills, critical thinking and the ability to cultural

dialogue. The author emphasizes the need to combine traditional and interactive forms of training to train officers capable of interacting with different social groups and cultural environments. The basic principles of interactive training are studied, which are key to the development of cultural competence in future military leaders. The article also outlines the prospects for further research in this area, in particular in the context of improving the educational process in military educational institutions.

Key words: *interactive teaching methods, cultural competence, officer training, military education, teamwork, critical thinking, interpersonal interaction.*